

D2.3 – Uporedni izveštaj

O nacionalnim izveštajima o onlajn praćenju diskriminatorskog diskursa mržnje (HDD) tokom 2024. i 2025. godine

Referentni broj projekta: **101131503 – LIFE – ERASMUS-YOUTH-2023-CB**

Vremenski period obuhvaćen ovim izveštajem: Novembar 2023 – Oktobar 2025

„Finansira Evropska unija. Međutim, izraženi stavovi i mišljenja su isključivo stavovi autora/autora i ne odražavaju nužno stavove Evropske unije ili Izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Ni Evropska unija ni EACEA ne mogu biti odgovorne za njih.“

Sadržaj

1. Rezime.....	3
2. Metodologija.....	4
2.1 Pregled... ..	4
2.2 Dizajn studije.....	5
2.3 Uzorkovanje i regrutovanje	6
2.4 Mere i instrumenti	6
2.5 Protokol za praćenje slučajeva i kodiranje	7
2.6 Analitički pristup	7
2.7 Etika, privatnost i saglasnost.....	7
2.8 Ograničenja i razmatranja kvaliteta podataka	7
2.9 Obezbeđivanje uporedivosti i reproduktivnosti	8
3. Uporedni kontekst (digitalni pejzaž, pravna zaštita, institucionalne strukture)	8
3.1 Tabele uporednih podataka.....	8
Tabela 1. Najčešće kategorije mržnje diskriminatornog diskursa (DMD).....	10
Tabela 2. Najviše ciljane / marginalizovane grupe.....	11
Tabela 3. Glavne platforme i kanali	11
Tabela 4. Odgovori institucija i civilnog društva.....	11
Tabela 5. Izloženost i reakcije mladih.....	11
Tabela 6. Posledice po mentalno zdravlje.....	12
Tabela 7. Ključni slučajevi i reprezentativni incidenti.....	12
Tabela 8. Generalnu trendovi (2024 vs 2025)	12
3.2 Profili zemalja, 2024. u odnosu na 2025. (Albanija, Srbija, Italija, Bugarska, Tunis).....	13
3.2.1 Albanija, koju je predstavio AMAD (2024. u odnosu na 2025.).....	13
3.2.2 Srbija, predstavlja KOM18 (2024. u odnosu na 2025.).....	14
3.2.3 Italija, predstavlja Beyond Borders (2024. u odnosu na 2025.).....	16
3.2.4 Bugarska, koju predstavlja YES (2024. u odnosu na 2025. godinu).....	17
3.2.5 Tunis, pripremili Euromed Eve (2024. u odnosu na 2025. godinu).....	19

1. Rezime

Ovaj izveštaj predstavlja konsolidovano nacionalno praćenje diskursa mržnje i štetne diskriminacije (ŠDD) u Albaniji, Srbiji, Italiji, Bugarskoj i Tunisu za period 2024–2025. Ispituje digitalno okruženje, pravne okvire i institucionalne odgovore, oslanjajući se na kvantitativne podatke, dokumentaciju slučajeva i uvide fokus grupa mladih. Rezultati pokazuju da ŠDD na mreži eskalira i sve više normalizuje, pri čemu su mladi i veoma izloženi i centralni u inicijativama za kontragovor i pismenost.

HDD u svih pet zemalja potiče iz međusobno povezanih ekosistema mejnstrim i društvenih medija. Televizijske tok-šou emisije, politički komentari i sadržaj uticajnih osoba često pokreću onlajn kaskade putem TikToka, Fejsbuka, Instagrama, Jutjuba i novinskih portala. Uticaj TikToka je značajno porastao 2025. godine, posebno među mladima, dok je odgovornost platformi i dalje nedosledna.

U pet partnerskih zemalja, konzorcijum je identifikovao preko 100 slučajeva mržnje i štetnog diskriminatornog diskursa (ŠDD) između 2024. i 2025. godine. Ovi slučajevi ilustruju različite oblike i upornu prirodu mržnje na mreži, ističući i regionalne sličnosti i dinamiku specifičnu za zemlju.

Pravni i institucionalni okviri su delimično razvijeni. Antidiskriminaciona tela, audiovizuelni saveti i nevladine organizacije prate i reaguju na HDD, ali je sprovođenje fragmentirano:

Uporedni trendovi (2024. u odnosu na 2025. godinu)

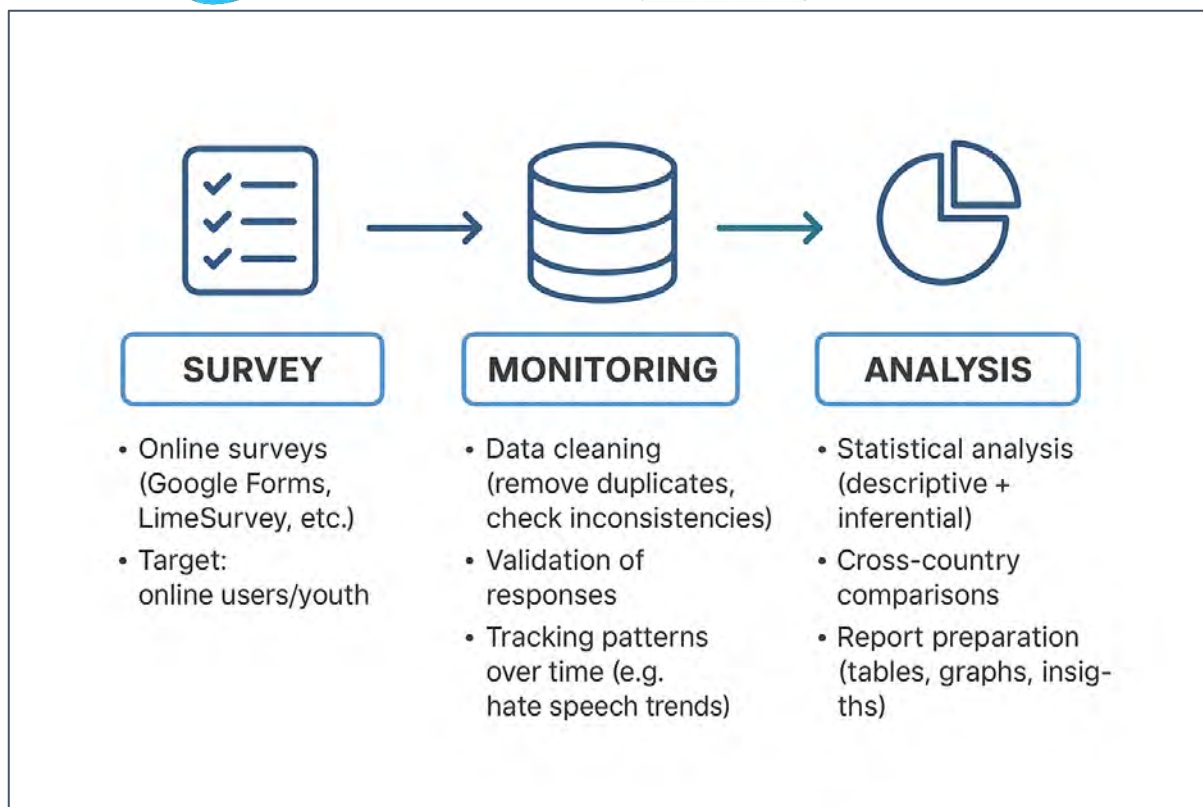
Dimenzija	Situacija iz 2024.	Promena / Trend 2025.
Najčešće HDD kategorije	Rodno zasnovano, rasizam/etnonacionalizam, homofobija/transfobija	Iste kategorije ostaju, sa većim onlajn obimom; antisemitski i politički motivisan sadržaj u porastu (Bugarska, Srbija)
Najciljanije grupe	Žene, LGBTI+, Romi/manjine, migranti, verske manjine	Kontinuirano ciljanje; vidljivost političkih i aktivističkih grupa raste
Platforme	Fejsbuk i TV kao primarni	TikTok i Instagram popularniji, posebno među mladima
Institucionalni odgovor	Uglavnom reaktivno, ograničena koordinacija	Postepeno poboljšanje; više izveštavanja i javne osude, ali slabo sprovođenje zakona
Youth impact Uti	Visoka izloženost; primećena emocionalna uznemirenost	Kontinuirani stres; povećane inicijative protiv govora mladih
Mentalno zdravlje	Anksioznost, bes, tuga, povlačenje	Više slučajeva samocenzure i izbegavanja; potražnja za psihosocijalnom podrškom
Opšti trend	Eskalacija i vidljivost	Normalizacija mržnje na mreži i njeno širenje putem kratkih video zapisa i sadržaja influencersa

Zemlja	Dominantni HDD	Trend / Ključna pitanja	Mladi i mentalno zdravlje
Albanija	Rodno zasnovano, političko	Mizogine medijske izjave; etničke skandiranja	Emotional harm from non-consensual sharing image
Srbija	Politički nastroen, etnonacionalista	Uspon povezan sa protestima i nacionalnim tragedijama	Mladi aktivni u kontragovoru, ali izloženi polarizaciji
Italija	Antimigrantski, ksenofobski	Uporne narative; praćenje volontera ojačane mreže	Ograničena odgovornost emitera; mladi izloženi onlajn
Bugarska	Rasizam, seksizam, homofobija/transfobija	Nagli porast; antisemitski incidenti rastu	Mladi prijavljuju anksioznost, povlačenje iz organizma;
Tunis	Religijski i politički motivisano	Normalizacija HDD na društvenim mrežama	Mladi izveštavaju o opadanju poverenja i strahu od učešća

2. Metodologija

2.1 Pregled

Ova uporedna analiza koristi okvir mešovitih metoda, osmišljen da objedini različite tokove dokaza generisanih u pet partnerskih organizacija programa LIFE, AMAD (Albanija), KOM018 (Srbija), YES (Bugarska), Beyond Borders (Italija) i Euromed Eve (Tunis). Iako je svaki tim zemlje sproveo aktivnosti prilagođene svom lokalnom kontekstu, projekat je radio na harmonizaciji metodoloških principa, osiguravajući da se podaci koji proizilaze iz nacionalnih izveštaja mogu sistematski upoređivati. Osnovni cilj metodologije je generisanje odbranljivih poređenja između zemalja između 2024. i 2025. godine, uz poštovanje nacionalnih varijacija u veličini uzoraka, istraživačkim alatima i kapacitetima za praćenje. Nacionalni izveštaji su sadržali kvantitativne dokaze iz istraživanja. Ti numerički indikatori su korišćeni direktno. Tamo gde su bili dostupni samo kvalitativni materijali ili deskriptivni evidencije praćenja, nalazi su tematski kodirani, mapirani na zajedničku taksonomiju i konsolidovani kako bi se osigurala doslednost u tumačenju. Ovaj pristup pruža i fleksibilnost neophodnu za istraživanje specifično za zemlju i analitičku koherentnost neophodnu za transnacionalnu uporednu procenu.

2.2 Dizajn studije

Komparativni okvir počiva na četiri komplementarna metodološka stuba, koje svaka partnerska organizacija primenjuje u različitom stepenu.

a) Kvantitativna istraživanja

Onlajn ankete su sprovedene na nacionalnom nivou kako bi se procenila iskustva sa diskursom mržnje i diskriminacije (HDD), učestalost i kanali izloženosti, percipirana šteta, prijavljivanje ponašanja i emocionalne ili bihevioralne posledice. Instrumenti ankete su replicirali ključna pitanja iz 2024. u 2025. godinu kako bi se omogućila vremenska poređenja. Na primer, svi partneri su sproveli nacionalno distribuirano istraživanje 2025. godine ($n \approx 1.000$), a u međuvremenu je Albanija dostigla približno 1.200 ispitanika. Ovi kvantitativni indikatori pružaju osnovu za procenu trendova, uz priznavanje da su se strategije uzorkovanja razlikovale od zemlje do zemlje.

b) Diskusije fokus grupa (FGDs)

Organizovane su polustrukturirane fokus grupe kako bi se istražila životna iskustva mladih ljudi sa homoseksualnim iskustvima na mreži, sa posebnom pažnjom na mehanizme suočavanja, dinamiku vršnjaka i percepciju institucionalnog odgovora. Učesnici su obično bili uzrasta od 16 do 22 godine ili 15 do 29 godina i odražavali su različite demografske profile. Fokus grupe su omogućile nacionalnim partnerima da kontekstualizuju nalaze ankete i površinske narativne podatke, kao što su emocionalni uticaji, oblici izbegavanja, novi obrasci samocenzure i normativne promene koje nastaju usled izlaganja štetnom sadržaju.

c) Istraživanje za kancelariju i praćenje medija

Partneri su se bavili sistematskim praćenjem medijskog sadržaja, javnih objava na društvenim mrežama i relevantnog materijala otvorenog koda. Ova aktivnost je proizvela strukturirane evidencije slučajeva, dokumentujući incidente teškog ponašanja koristeći zajednički šablon koji obuhvata ID slučaja, datum, platformu, ciljnu grupu, tip aktera, karakteristike sadržaja, uočene uticaje i sve naknadne institucionalne ili platformske odgovore. U svim zemljama, aneksi za praćenje sadržali su približno 15–21 slučaj po periodu izveštavanja,

nudeći kvalitativni korpus za tematsku analizu i poređenje između zemalja.

d) Praćenje volontera / Paneli za programere

U nekoliko zemalja ovog konzorcijuma, obučeni volonteri su podržavali tekuće aktivnosti praćenja. Ovi saradnici su primenjivali zajedničku taksonomiju za klasifikaciju incidenata prema obliku, ciljnoj grupi i izvoru, obezbeđujući veću doslednost u praksi kodiranja. Paneli volontera su bili podržani sesijama obuke, šablonima za unos podataka i periodičnim proverama kvaliteta koje su sprovedene na nivou konzorcijuma. Zajedno, ovi elementi su stvorili bogato okruženje mešovitenih podataka, gde su se obrasci anketa mogli potvrditi, osporiti i produbiti kroz narativne i dokaze zasnovane na slučajevima.

2.3 Uzorkovanje i regrutovanje

a) Učešće u anketi

Ankete su digitalno distribuirane putem omladinskih organizacija, škola, mejling lista i društvenih mreža. Iako su se strategije uzorkovanja razlikovale, često usvajajući modele pogodnosti pojačane ciljanim informisanjem, svaki partner je nastojao da obuhvati perspektive digitalno aktivnih mladih uzrasta od 15 do 29 godina, što odražava demografsku grupu koja je najviše izložena onlajn hardverskom pretraživanju. Kada su demografske informacije ili informacije o veličini uzorka date u nacionalnim izveštajima, one su sumirane u poglavljima o zemljama koja slede.

b) Diskusije fokus grupa

Učesnici fokus diskusija su namerno odabrani kako bi se osigurala raznolikost u pogledu pola, starosti i geografskog porekla. Jedan broj učesnika iz različitih konteksta bili su omladinski radnici ili volonteri, čije je iskustvo pružilo dodatni interpretativni sloj u vezi sa institucionalnom podrškom, moderiranjem zajednice i potrebama prevencije. Grupe su se uglavnom kretale od 6 do 12 učesnika, omogućavajući bogatu diskusiju uz održavanje upravljivosti.

c) Praćenje slučajeva

Praćenje zabeleženih incidenata koji su nastali iz javnih objava na društvenim mrežama, medijskih izvora i dobrovoljnog prijavljivanja. Svaki partner je dokumentovao svoje kriterijume za određivanje prioriteta ili izbor, na primer, katalogizovanje slučajeva sa velikim uticajem ili reprezentativnih slučajeva. Pošto izbor nije bio nasumični, korpus pruža dubinu, a ne statističku reprezentativnost.

2.4 Mere i instrumenti

Iako je svaki partner prilagodio alate nacionalnim uslovima, skup usklađenih osnovnih mera obezbedio je doslednost u praćenju među zemljama:

- - Učestalost izloženosti: Svakodnevno / Dnevno / Nedeljno / Mesečno
- - Osnovi za seksualno nesavesno ponašanje: rasizam/ksenofobija; seksizam/mizoginija; homofobija/transfobija; verska netolerancija; socio-ekonomska diskriminacija; invaliditet; ejdžizam; politički identitet/mišljenje
- - Platforme: Fejsbuk, TikTok, Instagram, Jutjub, novinski portali, forumi
- - Uticaji: emocionalni (ljutnja, anksioznost, strah); Bihevioralni (izbegavanje, samocenzura, prijavljivanje, kontragovor); Institucionalno poverenje (poverenje u vlasti, podrška žrtvama)
- - Ponašanje prijavljivanja: da li je sadržaj prijavljen, da li su primljene povratne informacije i percipirana efikasnost.

Kontinuitet osnovnih stavki ankete od 2024. do 2025. godine omogućava direktno poređenje trendova i pojavu novih obrazaca tokom vremena.

2.5 Protokol za praćenje slučajeva i kodiranje

Da bi se olakšalo strukturirano poređenje, partneri su koristili zajedničku taksonomiju za dokumentovanje slučajeva HDD-a. Svaki praćeni incident je uključivao:

- Datum i digitalna platforma(e)
- Vrsta sadržaja (tekst, fotografija, video)
- Dominantna osnova(e) za tvrdi disk
- Klasifikacija aktera (običan korisnik, uticajni čovek, medijska kuća, javna/politička ličnost)
- Vidljivi uticaji (pretnje, doksing, prelivanje van mreže, uznemiravanje)
- Zabeleženi odgovori (upućivanje NIHRI, intervencija medijskih vlasti, zahtevi za uklanjanje sadržaja, javno izvinjenje)
- Periodični konzorcijski radionice su podržale kalibraciju i smanjenje razlike u praksi kodiranja.

U nacionalnim izveštajima, aneksi su pružili kompletne tabele zabeleženih slučajeva, omogućavajući transparentno poređenje između zemalja i tematsku sintezu.

2.6 Analitički pristup

Analiza je kombinovala kvantitativne i kvalitativne metode kako bi se razvilo višeslojno uporedno razumevanje HDD-a.

a) Kvantitativna analiza

Rezultati ankete su analizirani prvenstveno putem deskriptivne statistike (učestalosti, procenti). Tamo gde su bili dostupni podaci i za 2024. i za 2025. godinu, izračunata je promena procentnih poena kako bi se prikazale putanje. Uporedne tabele pretvaraju neke sirove brojeve u procenat kako bi se podržala usklađenost između zemalja.

b) Kvalitativna analiza

Transkripti fokus-grupisanih ispitivanja i evidencija slučajeva mapirani su u odnosu na tematske kodove koji obuhvataju normalizaciju, frustraciju sistemima izveštavanja, emocionalne uticaje i političku instrumentalizaciju. Tamo gde su kvalitativni obrasci potvrdili rezultate ankete, kao što su povećani izveštaji o mizoginom sadržaju, ove konvergencije su istaknute kako bi se ojačala interpretativna naracija.

Ova triangulacija između alata povećava unutrašnju validnost i izvlači veze koje bi mogle biti manje vidljive u studijama sa jednom metodom.

2.7 Etika, privatnost i saglasnost

Sve partnerske organizacije su implementirale standardne etičke protokole, uključujući obezbeđivanje informisanog pristanka za učešće u anketama i fokus diskusijama i anonimizaciju ličnih podataka. Praćenje se isključivo fokusiralo na javno dostupan sadržaj, a osetljivi detalji su maskirani tamo gde bi mogla nastati šteta po pojedince. Svi nacionalni izveštaji uključuju izjave o etici i zahvalnice za finansiranje.

2.8 Ograničenja i razmatranja kvaliteta podataka

Uprkos namernim naporima ka harmonizaciji, mora se prepoznati nekoliko ograničenja:

- - Pristrasnost uzorkovanja: Uzorkovanje iz razloga praktičnosti u digitalnim okruženjima ograničava reprezentativnost. Rezultati stoga odražavaju digitalno aktivne populacije, a ne kompletne nacionalne kohorte.
- - Ograničenja uporedivosti: Nisu svi partneri generisali iste vrste kvantitativnih indikatora, a neki su se više oslanjali na kvalitativno praćenje. Stoga, uporedne tabele sadrže „NA“ tamo gde vrednosti nisu prijavljene.
- - Vremenska/kontekstualna varijabilnost: Vrhovi izloženosti često su se poklapali sa određenim političkim događajima, medijskim ciklusima ili sportskim događajima, što je komplikovalo tumačenje u različitim zemljama.

- Ograničenja pristupa platformi: Privatne poruke, zatvorene grupe i obrisani ili efemerni sadržaj nisu obuhvaćeni praćenjem; kao rezultat toga, neki oblici štete (npr. privatni doksing) mogu biti nedovoljno zastupljeni.

Ova ograničenja vode do opreznog tumačenja i naglašavaju važnost metodološke transparentnosti.

2.9 Obezbeđivanje uporedivosti i reproduktivnosti

Radi maksimalne transparentnosti i mogućnosti ponovljivosti, uporedni izveštaj:

- - Koristi nacionalne podatke kako su prijavljeni ili izvedeni, jasno navodeći izvorni materijal;
- - Primenjuje zajedničku taksonomiju LIFE-a za klasifikaciju slučajeva u različitim zemljama;
- - Dokumentuje transformacije (npr. konverziju pominjanja u procenite);
- - Anotira uporedne tabele tamo gde su procene izvedene ili nisu dostupne („NP“).

Ovaj pristup čuva integritet nacionalnih podataka, a istovremeno poboljšava uporedivost u različitim kontekstima.

3. Uporedni kontekst (digitalni pejzaž, pravna zaštita, institucionalne strukture)

Izveštaj sastavlja nacionalne izveštaje pet partnerskih organizacija za 2024. i 2025. godinu (AMAD Albanija; KOM018 Srbija; YES Bugarska; Beyond Borders Italija; Euromed Eve Tunis). Konsolidovani uporedni izveštaj sadrži podatke i iz ankete i iz praćenja. U nastavku su prikazane zajedničke karakteristike zemalja, gde kao glavni zajednički element vidimo da platforme kao centralni vektori, poput društvenih medija (Facebook, Instagram, TikTok, YouTube) i nacionalni emiteri/televizije, ostaju glavni vektori gde nastaje ili se pojačava diskurs mržnje i diskriminacije, jer mnogi incidenti počinju na televiziji ili mejnstrim medijima, a zatim se šire na društvene mreže.

Institucionalna nejednačenost nacionalnih vlasti, regulatora emitera i tela tipa Nacionalnih institucija za ljudska prava su aktivna u nekim slučajevima (prijavljivanja, javna izvinjenja, uklanjanja), ali sprovođenje i praćenje platformi su nedosledni u različitim zemljama.

Izveštaji više puta navode praznine u uklanjanju/žalbama, ponovnim objavljivanjima i neaktivnosti platformi. Izloženost mladih i otpornost, gde su mladi (15–29) najizloženija grupa u svim zemljama; izveštaji ističu i uticaje na mentalno zdravlje i kontragovore ili aktivnosti otpornosti koje vode mladi (obuke, vršnjačke kampanje).

Pravno i regulatorno okruženje igra ključnu ulogu, jer izveštaji preporučuju jače usklađivanje sa alatima na nivou EU (npr. DSA), bolju odgovornost platformi, poboljšane mehanizme izveštavanja i proširenu medijsku/digitalnu pismenost. To su preporuke koje se ponavljaju.

3.1 Tabele uporednih podataka

U pet praćenih zemalja (Albanija, Srbija, Italija, Bugarska i Tunis) regionalna slika diskursa vođenog mržnjom (DMM) u 2025. godini otkriva jasnu putanju sve veće učestalosti, normalizacije i diverzifikacije izražavanja mržnje. Ono što je počelo 2024. godine kao

različiti nacionalni obrasci mržnje zasnovane na polu, etničke ili političke mržnje evoluirali su do 2025. godine u složeniji i sveprisutniji fenomen koji prevazilazi kategorije pojedinačnih identiteta. Politička i etnička polarizacija pojavili su se kao dominantni vektori, često se ukrštajući sa rodnim i rasističkim oblicima mržnje kako bi stvorili višeslojne narative o isključivanju i neprijateljstvu.

Ovaj regionalni obrazac naglašava ne samo kvantitativni porast incidenata povezanih sa govorom mržnje, već i kvalitativni pomak: govor mržnje se više ne doživljava kao izuzetak ili marginal, već kao normalizovana komponenta javnog diskursa, posebno u onlajn okruženjima. Ciklus praćenja za 2025. godinu dokumentuje kako narativi mržnje sve više funkcionišu kao alati političke mobilizacije i društvenih podela, pojačavajući već postojeće društvene pukotine i testirajući granice institucionalne i građanske otpornosti.

Jedan od najupečatljivijih i najdoslednijih razvoja u svim zemljama bio je brzi uspon TikToka kao platforme za izlaganje i prostora normalizacije. Iako Fejsbuk i Jutjub ostaju značajni vektori, algoritamski model TikToka i okruženje u kojem dominiraju mladi učinili su ga centralnim kanalom za širenje, imitaciju i normalizaciju govora mržnje. Podaci iz 2025. godine ističu kako trendovi kratkih video snimaka i odeljci za komentare često predstavljaju diskriminatorne ili neprijateljske izraze kao humor, mišljenje ili nacionalni ponos, zamagljujući granicu između satire i štete. Ovaj obrazac je posebno vidljiv među mlađim demografskim grupama, čije angažovanje sa platformom ih izlaže stalnim ciklusima mržnje ili isključivih narativa.

Kohorta mladih (uzrasta 16–29 godina) se stoga pojavila i kao ključna grupa u riziku i kao aktivna snaga reagovanja. S jedne strane, podaci anketa i fokus grupa u svih pet zemalja beleže visoke stope izloženosti, često na dnevnoj bazi, praćene psihološkim uticajima kao što su anksioznost, povlačenje i smanjeno samopouzdanje u učešće na mreži i u javnosti. S druge strane, ista starosna grupa pokazuje značajnu otpornost i inicijativu, vodeći inicijative za kontragovor zasnovane na vršnjacima, kampanje za podizanje svesti i zagovaračke napore koje vode mladi. Ova dvostruka uloga, kao ranjivih i proaktivnih aktera, postala je ključna karakteristika regionalnog HDD pejzaža u 2025. godini.

Na institucionalnom nivou, nalazi otkrivaju obrazac fragmentiranog i neujednačenog sprovođenja zakona. Iako postoje formalni mehanizmi, kao što su tela za borbu protiv diskriminacije, regulatori medija i nacionalne institucije za ljudska prava, njihovi odgovori su često ograničeni političkim pritiscima, proceduralnim kašnjenjima ili ograničenim poverenjem javnosti. Kao rezultat toga, organizacije civilnog društva i nezavisni posmatrači sve više popunjavaju prazninu, vodeći napore u dokumentovanju, obrazovanju, podršci žrtvama i podizanju svesti zajednice. Ovi akteri igraju ključnu ulogu u održavanju javne odgovornosti, ali njihov rad ostaje reaktivan i zavisi od resursa, a ne strukturno ugrađen u nacionalne okvire za sprovođenje zakona.

Dimenzija mentalnog zdravlja izloženosti sadržaju mržnje dobija sve veće priznanje u svim kontekstima. Podaci i svedočanstva iz 2025. godine otkrivaju zajedničke emocionalne posledice, uključujući anksioznost, strah, tugu i samocenzuru, kako među direktnim žrtvama, tako i među onima koji su više puta izloženi sadržaju mržnje. Ključno je da ovi efekti izgledaju u velikoj meri nezavisno od nacionalne institucionalne snage: bilo da se radi o zemljama sa formalnim sistemima za žalbe ili onima sa ograničenim sprovođenjem zakona, psihološki danak ostaje uporediv. Ova konvergencija ukazuje na širu regionalnu potrebu za integracijom podrške mentalnog zdravlja i psihosocijalne podrške u dizajn politike protiv mržnje, posebno u programima za mlade i obrazovanje.

Tradicionalni i onlajn mediji nastavljaju da igraju centralnu ulogu u pojačavanju retorike razdora. Incidenti velike vidljivosti, poput politizovanog izveštavanja o nacionalnim tragedijama u Srbiji (2024), antisemitskog i ksenofobičnog sadržaja u Bugarskoj (2025) ili rodno motivisanih slučajeva mržnje u Albaniji, pokazuju kako trenuci društvene tenzije ili krize mogu poslužiti kao katalizatori za pojačavanje mržnje. Ovi primeri naglašavaju trajni uticaj mejnstrim medija kao izvora i pojačivača štetnih narativa, čak i dok društvene platforme sve više dominiraju angažovanjem mladih.

Normalizacija govora mržnje širom regiona, često izraženog kroz humor, političke komentare, memove i viralne trendove, predstavlja jedan od najhitnijih izazova za 2025. godinu i nadalje. Zamagljivanje granica između zabave i neprijateljstva komplikuje javno prepoznavanje govora mržnje i slabi društvenu osudu. U ovom okruženju, tradicionalne kaznene ili reaktivne mere se pokazuju nedovoljnim; umesto toga, dizajn politike mora naglasiti prevenciju, medijsku pismenost i digitalnu etiku, uz podršku međusektorske saradnje između državnih institucija, platformi i civilnog društva.

Period 2024–2025. u pet partnerskih zemalja označava kritičnu prekretnicu: diskurs vođen mržnjom postao je i vidljiviji i normalizovaniji, podstaknut dinamikom društvenih medija, političkom polarizacijom i institucionalnom inercijom. Rešavanje ovog trenda zahtevaće koordinisan regionalni pristup koji kombinuje regulatornu doslednost, osnaživanje mladih i integraciju mentalnog zdravlja, transformišući borbu protiv mržnje od reaktivnog sankcionisanja do proaktivne društvene otpornosti.

Tabela 1. Najčešće kategorije mržnje diskriminatorskog diskursa (DMD)

Zemlja	2024 – Top HDD Kategorije	2025 – Top HDD Kategorije / Promene	Trend
Albanija	Mržnja zasnovana na polu (mizoginija), etnička/nacionalistička, usmerena ka LGBT	HDD zasnovan na polu ostaje dominantan; politički i etnički HDD ostaju jaki	Povećanje onlajn HDD-a; rodno zasnovana stabilna kao najvažnija kategorija
Srbija	Politička polarizacija, nacionalistički/etnički diskurs, seksizam, rasizam	Politički nabijeni HDD se intenzivira nakon događaja iz 2024. (Novi Sad, protesti)	Pomeranje ka političkom HDD-u; pojačana polarizacija
Italija	Antimigrantski/rasistički narativi, verska netolerancija, rodno motivisano uznemiravanje	Uporni ksenofobični i rasistički nastrojeni prema drugima; ponavljajući onlajn i medijski obrasci	Kontinuitet; normalizacija rasističkog diskursa
Bugarska	Rasizam, seksizam, homofobija	Pojačan rasizam (70%), seksizam (65%), homofobija/transfobija (62%); porast verske netolerancije	Oštar porast u svim kategorijama
Tunis	Verska netolerancija, politička/građanska polarizacija, uznemiravanje na osnovu roda	Nastavak verskog i političkog HDD-a; normalizacija na TikTok-u/Fejsbuku	Normalizacija, opstanak političke i verske netolerancije

Tabela 2. Najviše ciljane / marginalizovane grupe

Zemlja	Glavne ciljne grupe (2024–2025)
Albanija	Žene i devojčice, LGBTI+, etničke manjine (Romi/Egipćani), novinari, političke manjine
Srbija	Romi i etničke manjine, LGBTI+, migranti, politički akteri/protivnici
Italija	Migranti/izbeglice, Romi, muslimani, LGBTI+
Bugarska	Romi, LGBTI+, muslimani, jevrejska zajednica (značajni antisemitski slučajevi)
Tunis	Verske manjine, žene, LGBTI+, politički disidenti/aktivisti

Tabela 3. Glavne platforme i kanali

Zemlja	Dominantne platforme (2024–2025)	Značajne promene / zapažanja
Albanija	TV i mejnstrim emitovanje; Jutjub, Instagram, TikTok	Društveni influenseri i podkasti su dobili na značaju
Srbija	Fejsbuk grupe, TikTok, nacionalni TV portali	Snažna politička mobilizacija na mreži; mladi na TikToku/
Italija	TV i novinski portali, Fejsbuk, Jutjub, sekcije za komentare	Dinamika lokalnog deljenja/ponovnog objavljivanja; visoka viralnost
Bugarska	Fejsbuk (71%), TikTok (63%), Instagram, Jutjub, novinski portali	Nagli porast istaknutosti TikToka među mladima
Tunis	Odeljci za komentare na TikToku, Fejsbuk grupe, nacionalni portali	Mržnja je normalizovana u komentarima; niska moderacija

Tabela 4. Institucionalni i odgovori civilnog društva

Zemlja	Institucionalni akteri i akcije	Efikasnost / Ograničenja
Albanija	Komesar za zaštitu od diskriminacije (NHRI); Uprava za audiovizuelne medije; telefonski kontakt, uklanjanje sadržaja	Pomešani ishodi; delimično poštovanje propisa i javna izvinjenja
Srbija	Saradnja civilnog društva; angažovanje nacionalnih institucija za ljudska prava ograničeno protestima/	Nedosledna primena zakona; politizovano okruženje
Italija	NVO i volonterski paneli; regulatorna upozorenja za emitovanje mržnje; inicijative za pismenost	Uporni nedostaci u moderaciji; preporuke se ponavljaju
Bugarska	Komisija za zaštitu od diskriminacije (KZD); Savet za elektronske medije (SEM); monitoring BHC-a	Aktivno sprovođenje zakona, ali ograničeno praćenje; izveštavanje se nedovoljno koristi
Tunis	Monitoring koji vode civilno društvo i nevladine organizacije; zalaganje za reforme	Slabi formalni alati; izveštavanje se smatra simboličnim

Tabela 5. Izloženost i reakcije mladih

Zemlja	Nivo izloženosti / Iskustvo	Odgovori / Suočavanje
Albanija	Visoka izloženost (15–29); svakodnevni susreti	Emocionalne reakcije; fokus grupe mladih
Srbija	Mladi aktivni u protestima i onlajn aktivizmu	Žrtve i kontragovornici; prijavljeni stres i umor
Italija	Mladi uključeni u praćenje i obuku volontera	Vršnjački kontragovor; osnaživanje i zamor
Bugarska	87% se susrelo sa govorom mržnje u 2025. godini	18% samocenzura; anksioznost; ograničeno izveštavanje
Tunis	Mladi (16–22) prijavljuju normalizaciju i anksioznost	Izbegavanje, gubitak samopouzdanja, pozivi za obrazovanje/podršku

Tabela 6. Posledice po mentalno zdravlje

Zemlja	Ključni prijavljeni efekti	Zapažanja / Beleške
Albanija	Patnja, strah, tuga; teški ishodi (slučaj povezan sa samoubistvom)	Visoko emocionalno opterećenje među mladima
Srbija	Anksioznost, povlačenje, smanjeno učešće	Izveštavanje se smatra neefikasnim
Italija	Emocionalna patnja, obeshrabrenje, povlačenje	Odražava regionalne trendove
Bugarska	Bes, anksioznost i samocenzura u porastu (2025. u odnosu na 2024. godinu)	Jasno povećanje psihološkog danka
Tunis	Anksioznost, povlačenje, gubitak samopouzdanja	Izveštavanje se smatra simboličnim; očigledan umor

Tabela 7. Ključni slučajevi i reprezentativni incidenti

Zemlja	Reprezentativni slučajevi (2024–2025)
Albanija	Mizogine TV izjave Bujara Kapedžijua; slučaj ucene Altina Čokua/ Sibebe Abedini; etničko skandiranje Mirlind Daku (UEFA)
Srbija	Politička mržnja nakon urušavanja krova kuće u Novom Sadu; medijsko pojačavanje nacionalističke retorike; protesti
Italija	Rasistički govor lokalnih emitera; mržnja prema migrantima/izbeglicama na internetu (prilog, lista slučajeva)
Bugarska	Presude Komisije za zaštitu javnosti o govoru antisemitizmu/ksenofobiji; upozorenje PIK TV-a; pretnje Sofijskoj sinagogi (februar 2025)
Tunis	Dokumentovano onlajn uznemiravanje žena/aktivistkinja; verska netolerancija u debatama na TikToku/Fejsbuku

Tabela 8. Opšti trendovi (2024. u odnosu na 2025. godinu)

Zemlja	Opšti trend	Ključna zapažanja
--------	-------------	-------------------

Albanija	HDD se doživljava kao porast; dominantan je pol	Neujednačeno sprovođenje, ali angažovanje raste
Srbija	Prelazak na politički HDD nakon krize iz 2024.	Visoka izloženost mladih; institucije zaostaju
Italija	Uporni ksenofobični i antimigrantski diskurs	Praćenje NVO se širi; odgovor platforme je ograničen
Bugarska	Rastući rasizam, antisemitizam i seksizam	Uloga TikToka se širi; izveštavanje je i dalje slabo
Tunis	Uporna normalizacija političke i verske mržnje	Zalaganje civilnog društva raste; formalni odgovori ograničeni

3.2 Profili zemalja, 2024. u odnosu na 2025. (Albanija, Srbija, Italija, Bugarska, Tunis)

3.2.1 Albanija, koju je predstavio AMAD (2024. u odnosu na 2025.)

Nacionalni godišnji izveštaji o praćenju diskriminatorskog diskursa mržnje na mreži u Albaniji pokazali su da je najčešća kategorija diskursa mržnje i diskriminacije (DMM) na mreži, i tokom 2024. i 2025. godine, diskurs mržnje zasnovan na polu i ostao najistaknutiji oblik, sa mizoginom retorikom koja se snažno pojavljivala na medijskim platformama. U 2024. godini, mržnja usmerena prema ženama i devojkicama bila je posebno vidljiva, nakon čega je sledio diskurs zasnovan na etničkim ili nacionalističkim osnovama i neprijateljstvo usmereno ka LGBTI osobama. Do 2025. godine, podaci istraživanja potvrdili su da pol i dalje dominira kao vodeći osnov za DMM, a odmah zatim slede političko mišljenje i etnička pripadnost. Podaci iz 2025. godine ponovo su potvrdili da je neprijateljstvo zasnovano na polu i dalje vodeća kategorija u svim merenim indikatorima.

Najviše ciljane i marginalizovane grupe, koje se takođe smatraju grupama koje su najčešće meta diskursa mržnje, uključuju žene i devojčice, LGBTI+ osobe i etničke manjine, posebno romsku i egipćansku zajednicu. Pored toga, novinari i određene političke manjine suočavali su se sa stalnim napadima, često u vezi sa svojim profesionalnim aktivnostima ili javnim istupanjem.

Iako su televizija i mejnstrim emitovanje nastavili da služe kao ključni izvori narativa mržnje, posebno kroz rijaliti programe, tok-šouove i zabavne programe, ovi narativi su se često brzo širili na digitalne platforme kao što su Jutjub, Instagram i TikTok, gde komentari u nizu pojačavaju svoj domet. Sve češće su influenseri na društvenim mrežama i voditelji podkasta identifikovani kao sekundarni generatori ili pojačivači mržnje, dodatno zamagljujući granice između zabave i podsticanja.

Institucionalne reakcije na HDD su bile vidljive, ali neujednačene. Vlasti, uključujući Komesara za zaštitu od diskriminacije (NHRI) i Upravu za audiovizuelne medije, aktivno su se bavile slučajevima putem upućivanja, obraćanja producentima i formalnih zahteva za uklanjanje sadržaja ili javnih izvinjenja. Dok su neki slučajevi rezultirali javnim izvinjenjima ili uklanjanjem, drugi su ostali nerešeni ili su se susreli sa ograničenom primenom. Pomešani rezultati ističu i rastuću svest i stalne praznine u institucionalnoj odgovornosti.

Uticaj na mlade ljude uzrasta od 15 do 29 godina pojavio se kao jedna od najizloženijih demografskih grupa. Ankete i nalazi fokus grupa koje je sproveo AMAD pokazali su da se mladi često susreću sa sadržajem na čvrstim diskovima, često svakodnevno, i prijavljuju snažne emocionalne reakcije, od frustracije do uznemirenosti. Mere i diskusije usmerene na mlade istakle su normalizaciju mržnje na mreži i potrebu za obrazovanjem i naporima za izgradnju otpornosti.

Izloženost diskursu vođenom mržnjom povezana je sa posledicama po mentalno zdravlje kao što su emocionalna patnja, strah i tuga, pri čemu su neki slučajevi eskalirali do teških posledica po mentalno zdravlje. Dokumentovani primer uključuje slučaj deljenja intimnih slika i prisile, koji je bio povezan sa tragičnim samoubistvom, što ističe ljudsku cenu nekontrolisanog onlajn uznemiravanja.

Reprezentativni slučajevi

Nekoliko simboličnih incidenata ilustruje obim i raznolikost HDD-a tokom tog perioda:

- Mizogine izjave Bujara Kapedžijua na televiziji dovele su do značajnih reakcija javnosti i na kraju javnog izvinjenja nakon institucionalne intervencije.
- Slučaj Altina Čokua / Sibebe Abedini, koji je uključivao deljenje intimnih slika bez pristanka i ucenu, istakao je teške lične i psihološke posledice digitalnog nasilja zasnovanog na polu.
- Tokom jednog događaja UEFA, etnički nacionalistički poklič fudbalerke Mirlind Daku privukao je široku pažnju, naglašavajući postojanost nacionalističke retorike u javnim prostorima i sportskoj kulturi.

Trendovi i ukupna procena

Tokom obe godine, percepcija povećanja mentalnog zdravlja ostala je jaka. Rodno zasnovan diskurs je nastavio da dominira, dok su onlajn platforme učvrstile svoju poziciju kao primarno okruženje za komunikaciju vođenu mržnjom. Iako je institucionalno angažovanje postalo proaktivnije – što se ogleda u povećanom broju upućivanja i javnih intervencija, efikasnost sprovođenja zakona ostaje nedosledna.

Podaci iz 2025. godine ukazuju na rastuću svest i institucionalnu vidljivost mentalnog zdravlja, ali takođe ističu hitnu potrebu za sistemskim merama prevencije, odgovornošću medija i podrškom mentalnom zdravlju za one koji su najviše pogođeni.

3.2.2 Srbija, predstavlja KOM018 (2024. u odnosu na 2025.)

Praćenje diskursa vođenog mržnjom (DMM) u Srbiji tokom 2024. i 2025. godine otkrilo je pejzaž koji je sve više oblikovan političkom polarizacijom, nacionalističkim narativima i društvenim tenzijama pojačanim kroz tradicionalne i digitalne medije. Period je obeležio niz politički nabijenih incidenata i javnih kriza koje su ne samo intenzivirale onlajn diskurs, već su i zamaglile granice između političkog govora i izražavanja mržnje.

U 2024. godini, okruženjem DMM u Srbiji dominirala je politički motivisana retorika i nacionalistički ili etnički diskurs, što je odražavalo duboko ukorenjene podele u javnom životu. Dokumentovani su i slučajevi seksizma i rasizma, posebno u onlajn prostorima i televizijskim komentarima. Do 2025. godine, ova polarizacija se dodatno učvrstila. Posledice ključnih nacionalnih događaja, posebno rušenja krova kuće u Novom Sadu i naknadne javne debate i protesta, izazvali su skokove u diskursu podele i neprijateljstva koji su se nastavili i u narednu godinu. Ovi trenuci su delovali kao katalizatori za talase onlajn mobilizacije, gde su se narativi mržnje ispreplitali sa političkim porukama, pojačavajući okruženje nepoverenja i antagonizma.

Grupe koje su najviše marginalizovane i koje su često bile izložene diskursu mržnje tokom ovog perioda uključivale su Rome i druge etničke manjine, LGBTI+ osobe i migrante, često prikazane kroz isključivu ili dehumanizujuću retoriku. Pored toga, politički protivnici i

aktivisti civilnog društva bili su stalne mete, a napadi su često bili formulisani nacionalističkim ili moralističkim jezikom. Ovi obrasci odražavaju i duboko ukorenjene predrasude i političku klimu u kojoj se javno neslaganje često delegitimiše kroz lične ili identitetski zasnovane napade.

Širenje dijaloga mržnje (HDD) dogodilo se na više platformi, kombinujući tradicionalne i digitalne ekosisteme. Fejsbuk grupe i sekcije za komentare na TikToku pojavile su se kao ključna središta za političke i etničke narative mržnje, često vođene viralnim sadržajem ili komentarima uticajnih ljudi. Mejnstrim mediji, posebno televizijski segmenti i nacionalni novinski portali, igrali su uticajnu ulogu u legitimisanju ili pojačavanju diskursa koji razara. Među mladima, TikTok i Instagram postali su centralni prostori za izloženost i učešće u HDD-u, signalizirajući generacijsku promenu u načinu na koji sadržaj mržnje cirkuliše i oblikuje se. Institucionalno angažovanje tokom ovog perioda uključivalo je ograničenu saradnju sa organizacijama civilnog društva i selektivno učešće Nacionalne institucije za ljudska prava (NHRI). Izveštaji navode da su protesti, političke krize i pojačana polarizacija u periodu 2024–2025. stvorili nestabilan kontekst koji je ograničavao institucionalno delovanje. Iako je bilo napora da se prate i reaguju na velike incidente, sprovođenje zakona je ostalo nedosledno, a postupci praćenja nisu bili transparentni. Akteri civilnog društva nastavili su da popunjavaju praznine u praćenju, ali je njihov uticaj često bio potkopavan nedostatkom kontinuirane koordinacije sa državnim telima. Mladi su uticali i pojavljivali se i kao učesnici i kao žrtve u okviru HDD ekosistema. Mnogi mladi ljudi su bili aktivno uključeni u proteste i onlajn aktivizam, gde su se suočavali sa ciljanim uznemiravanjem, kao i izloženošću neprijateljskim narativima. Diskusije u fokus grupama otkrile su značajan emocionalni i psihološki napor, posebno među mladima koji su se osećali preplavljenim toksičnošću onlajn političke debate. Istovremeno, neke omladinske grupe postale su vodeći glasovi kontragovora, dovodeći u pitanje narative mržnje i promovišući inkluziju, ističući i ranjivost i otpornost unutar ove demografske grupe.

Što se tiče posledica po mentalno zdravlje, kao i u drugim partnerskim zemljama, izloženost stalnoj mržnji i polarizaciji doprinela je anksioznosti, emocionalnom povlačenju i smanjenom građanskom učešću. Učesnici su izrazili frustraciju mehanizmima prijavljivanja, često ih smatrajući neefikasnim ili nepristupačnim. Osećaj uzaludnosti traženja nadoknade pogoršao je emocionalnu patnju, posebno među pojedincima koji su doživeli onlajn uznemiravanje ili bili svedoci kontinuiranih kampanja mržnje.

Ključni slučajevi i katalizatori

Nekoliko incidenata je naglasilo politizovanu i emotivno nabijenu prirodu HDD-a u Srbiji. Urušavanje krova kuće u Novom Sadu 2024. godine i kasniji javni diskurs oko odgovornosti izazvali su talas neprijateljskih komentara, od kojih je većina bila usmerena ka političkim ličnostima, aktivistima i etničkim grupama. Slično tome, nacionalistička retorika koju su mediji i politički akteri pojačavali oko protestnih pokreta dodatno je polarizovala onlajn zajednice. Ovi incidenti su oblikovali fokus praćenja za 2025. godinu, ilustrujući kako javne tragedije i političke krize mogu delovati kao žarišta za mobilizaciju vođenu mržnjom.

Trendovi i opšta procena u Srbiji

Opšti trend od 2024. do 2025. godine bio je pomak ka politički obojenom diskursu vođenom mržnjom, često povezanom sa događajima i krizama iz stvarnog sveta. Vrhunci aktivnosti HDD-a poklopili su se sa trenucima javne žalosti ili protesta, pokazujući kako je emocionalna nestabilnost u javnim prostorima brzo iskorišćena kao oružje za političku korist. Istovremeno, izloženost mladih se povećala, jer su digitalne platforme postale ključne arene za politički angažman i širenje mržnje. Institucionalni odgovori pokazali su veću svest, ali ograničenu prilagodljivost, boreći se da prate brzi razvoj onlajn diskursa i rastući uticaj alternativnih medija. Period 2024–2025. u Srbiji odražava produbljivanje isprepletanosti između politike, medija,

i govor mržnje, pri čemu onlajn ekosistemi služe kao akceleratori društvenih podela. Iako su se mehanizmi praćenja i javna svest poboljšali, izazov ostaje da se ovo priznanje pretvori u koherentne okvire za prevenciju, zaštitu i odgovornost koji mogu da izdrže politizovane pritiske i obezbede zaštitu ranjivih grupa.

3.2.3 Italija, predstavlja Beyond Borders (2024. u odnosu na 2025.)

Praćenje diskursa vođenog mržnjom (HDD) u Italiji tokom 2024. i 2025. godine istaklo je postojanost ksenofobičnih, rasističkih i rodno obojenih narativa mržnje, posebno u vezi sa migracijama i politikom identiteta. Uprkos povećanoj pažnji civilnog društva i lokalnih inicijativa za praćenje, antimigrantska i antimanjinska retorika ostala je duboko ukorenjena i u javnom diskursu i u medijskoj reprezentaciji. Rezultati ilustruju kontinuiranu tenziju između slobode izražavanja, medijskog senzacionalizma i zaštite marginalizovanih grupa od štete.

U 2024. godini, praćenje u Italiji se u velikoj meri fokusiralo na antimigrantske i rasističke narative, uz obrasce verske netolerancije i uznemiravanja zasnovanog na polu. Javna debata o migracijama, kontroli granica i nacionalnom identitetu poslužila je kao plodno tlo za isključivi govor, često pojačan političkom retorikom i senzacionalizovanim medijskim izveštavanjem. Do 2025. godine, situacija je pokazala kontinuitet, a ne pad. I panel i volonterski monitoring potvrdili su kontinuiranu rasprostranjenost rasističkog i ksenofobičnog diskursa vođenog mržnjom, pri čemu onlajn prostori i sekcije za komentare služe kao odjek komore za takve narative. Ponavljanje ovih tema tokom dve uzastopne godine ukazuje na normalizovanu javnu toleranciju diskriminatornog govora, posebno kada je usmeren ka migrantskim zajednicama. Primarne mete diskursa vođenog mržnjom u Italiji ostali su migranti i izbeglice, često predstavljani kao kulturne ili ekonomske pretnje. Romske zajednice su nastavile da doživljavaju duboko ukorenjenu stigmatizaciju, dok su se muslimani suočavali sa stalnim neprijateljstvom povezanim sa verskom netolerancijom i stereotipima. Pored toga, LGBTI+ osobe su bile meta specifičnih onlajn i medijskih incidenata, često putem moralističkog ili isključivog jezika. Intersekcionalnost ovih identiteta – na primer, među migrantkinjama ili Romkinjama, pogoršala je njihovu ranjivost na govor mržnje i diskriminaciju.

Širenje HDD-a u Italiji odvijalo se preko različitih platformi i kanala, hibridnog medijskog ekosistema, kombinujući uticaj nacionalne televizije i onlajn novinskih portala sa viralnom dinamikom društvenih medija. Platforme poput Fejsbuka i Jutjuba bile su česti domaćini komentara mržnje, posebno u komentarima u vestima ili viralnim klipovima. Lokalni paneli za praćenje volontera primetili su snažnu dinamiku „deljenja i ponovnog objavljivanja“, gde se emotivno nabijen ili sadržaj zasnovan na strahu brzo širio bez provere. Ova petlja pojačavanja omogućila je narativima mržnje da se fluidno kreću između mejnstrim medija i prostora koje generišu korisnici, proširujući njihovu vidljivost i doseg. Institucionalni odgovori u Italiji uključivali su aktivnu mrežu lokalnih nevladinih organizacija, volonterskih panela i grupa civilnog društva koje su se bavile praćenjem, izveštavanjem i podizanjem svesti. Iako je bilo nekih regulatornih intervencija i javnih osuda nakon incidenata emitovanja visokog profila, sistemsko sprovođenje je ostalo ograničeno. Nacionalni i lokalni akteri nastavili su da se zalažu za jače mehanizme moderiranja, inicijative za medijsku pismenost i izgradnju kapaciteta novinara i moderatora. Preporuke iz 2024. i 2025. godine naglasile su potrebu za balansiranjem odgovornosti sa kontinuiranim javnim obrazovanjem o društvenim posledicama diskursa vođenog mržnjom. Inicijativa „Preko granica“ stavila je značajan naglasak na angažovanje mladih, uključujući neformalno učenje, vršnjačko obrazovanje i praćenje volontera. Mladi učesnici

bili su obučeni da identifikuju, dokumentuju i reaguju na govor mržnje na mreži, podstičući građansku svest i kritičku digitalnu pismenost. Praćenje iz 2025. godine istaklo je kontranarativne akcije koje su vodili mladi, demonstrirajući rastuće osnaživanje, ali i ističući emocionalni zamor koji doživljavaju mladi izloženi kontinuiranom negativnom sadržaju. Kao i u drugim praćenim kontekstima, izloženost mentalnom zdravlju i posledice koje su doživele, a koje su diskurs vođen mržnjom, bile su povezane sa emocionalnim stresom, osećajem isključenosti i smanjenim učešćem u onlajn ili javnim diskusijama. Podaci fokus grupa otkrili su da su učesnici često reagovali na ponovljeno izlaganje ponašanjem povlačenja ili izbegavanja, izražavajući osećaj obeshrabrenja u pogledu mogućnosti značajne promene. Ovi obrasci odražavaju nalaze iz partnerskih zemalja, što sugerise zajednički prekogranični uticaj digitalne mržnje na mentalno blagostanje i društveni angažman mladih. Ključni slučajevi i primeri

Praćenje iz 2024–2025. godine dokumentovalo je nekoliko značajnih incidenata govora mržnje u lokalnim radiodifuzijama i na onlajn portalima, posebno usmerenih na migrante i izbeglice. Ovi slučajevi, detaljno opisani u aneksu za zemlje, odražavali su ponavljajuće trope koji prikazuju migrante kao pretnju javnoj bezbednosti, kulturi ili blagostanju. Upornost takvih poruka u tradicionalnim medijima naglašava stalni izazov rešavanja mržnje unutar uticajnih komunikacionih kanala koji oblikuju percepciju javnosti. Trendovi i ukupna procena Od 2024. do 2025. godine, dominantan trend u Italiji bio je nastavak ksenofobičnih i antimigrantskih narativa, kako u mejnstrim emitovanju, tako i u onlajn ekosistemima. Uprkos rastućem učešću civilnog društva i širenju mreža za praćenje, problem odziva platformi ostao je uglavnom nerešen, a tehnološke kompanije sporo reaguju na sadržaj označen kao govor mržnje. Iako je postignut napredak u dokumentovanju zasnovanom na zajednici i angažovanju mladih, slučaj Italije pokazuje teškoću preokretanja ukorenjenih narativa kada se oni normalizuju u javnom diskursu. Održivi napredak će zavisi od institucionalne saradnje, odgovornosti medija i ulaganja u preventivno obrazovanje kako bi se suprotstavio društvenim i psihološkim posledicama komunikacije vođene mržnjom.

3.2.4 Bugarska, koju predstavlja YES (2024. u odnosu na 2025. godinu)

Praćenje situacije u Bugarskoj tokom 2024. i 2025. godine otkrilo je značajno intenziviranje diskursa vođenog mržnjom (DMM) kako u onlajn tako i u tradicionalnim medijima. Nalazi su potkrepljeni bogatim numeričkim podacima i dokumentacijom slučajeva, nudeći jedan od najdetaljnijih nacionalnih profila u regionalnom praćenju. Izveštaji ukazuju na rastuće neprijateljstvo prema etničkim, verskim i seksualnim manjinama, uz uporne obrasce seksizma i političke netolerancije. Rezultati istraživanja iz 2025. godine potvrđuju široku društvenu izloženost sadržaju mržnje i ističu rastuću zabrinutost zbog njegovih psiholoških i društvenih uticaja.

U 2024. godini, dominantne kategorije DMM u Bugarskoj uključivale su rasizam, seksizam i homofobiju, što odražava duboke društvene podele i politizaciju manjinskih identiteta. Ovi obrasci su postali još izraženiji 2025. godine, kada su podaci praćenja zabeležili značajnu eskalaciju: rasizam je bio prisutan u 70% posmatranih slučajeva, seksizam u 65%, a homofobija ili transfobija u 62%. Dodatni oblici diskursa vođenog mržnjom pojavili su se oko verske netolerancije i socio-ekonomske diskriminacije, posebno usmereni na marginalizovane i siromašne zajednice. Ovo kvantitativno povećanje ukazuje ne samo na veću učestalost izražavanja mržnje, već i na širu normalizaciju diskriminatornog jezika kako u digitalnim prostorima, tako i u javnoj debati.

Najpogođenije grupe tokom ovog perioda bile su romske zajednice, LGBTI+ osobe i muslimani, pri čemu se svaka grupa suočavala sa ponavljajućim i preklapajućim obrascima stigmatizacije. Jevrejska zajednica se takođe suočila sa značajnim porastom ciljanih incidenata mržnje, uključujući nekoliko antisemitskih slučajeva visokog profila između 2024. i 2025. godine. Takvi incidenti su se kretali od onlajn uznemiravanja do direktnih pretnji verskim objektima, što signalizira postojanost duboko ukorenjenih predrasuda i ponovno pojavljivanje ekstremističkih narativa u javnim prostorima.

Distribucija hard diskova na digitalnim platformama u Bugarskoj naglašava centralnu ulogu društvenih medija u pojačavanju govora mržnje. Prema podacima iz 2025. godine, Fejsbuk je ostao vodeća platforma za diskurs vođen mržnjom, naveden u 71% dokumentovanih slučajeva, dok je udeo TikToka naglo porastao na 63%, što odražava njegov rastući uticaj među omladinskom publikom. Instagram, Jutjub i novinski portali takođe su bili istaknuti, često služeći kao sekundarni kanali za reprodukciju i komentarisanje sadržaja mržnje. Rastuća važnost TikToka od 2024. do 2025. godine ističe promenu dinamike širenja mržnje ka kratkom, visoko angažovanom video sadržaju koji se brzo širi i teže ga je efikasno moderirati. Institucionalni odgovori u Bugarskoj bili su relativno aktivni u poređenju sa regionalnim kolegama, sa nekoliko značajnih intervencija Komisije za zaštitu od diskriminacije (KZD) i Saveta za elektronske medije (SEM). KZD je izdao sankcije protiv političkih ličnosti odgovornih za antisemitske ili ksenofobične izjave, postavljajući važne presedane za odgovornost. SEM je takođe izdao upozorenja o emitovanju, uključujući i značajan slučaj koji se odnosi na PIK TV, gde je diskriminatorni sadržaj doveo do regulatornih mera.

Organizacije civilnog društva, poput Bugarskog helsinškog komiteta, igrale su kontinuiranu ulogu u praćenju, dokumentovanju i zastupanju, pružajući komplementarni nadzor formalnim mehanizmima. Ipak, izveštaji ukazuju da mehanizmi za prijavljivanje i žalbe ostaju nedovoljno korišćeni i doživljavaju se kao neefikasni, posebno među mlađim građanima koji sumnjaju u njihove praktične rezultate. Uticaj i izloženost mladih diskursu vođenom mržnjom u Bugarskoj bili su izuzetno visoki. U 2025. godini, 87% mladih ispitanika je izjavilo da se bar jednom susrelo sa govorom mržnje, što je značajno povećanje u odnosu na 2024. godinu. Ova stalna izloženost ima opipljive efekte: mnogi mladi ljudi prijavljuju anksioznost, emocionalni zamor i samocenzuru kada se angažuju na mreži. Oko 18% ispitanih mladih priznalo je da se povlači iz digitalnog učešća zbog toksičnog diskursa. Međutim, manji, ali značajan segment mladih ljudi reagovao je mobilizacijom vršnjaka i kontragovorom, što ukazuje na pojavu otpornosti i građanskog angažovanja uprkos nepovoljnim uslovima. Posledice po mentalno zdravlje povezane sa izloženošću mržnji jasno su dokumentovane i u fokus grupama i u podacima ankete. Učesnici su često prijavljivali osećanja besa, uznemirenosti, anksioznosti i straha, sa приметnim povećanjem povlačenja i samocenzure između 2024. i 2025. godine. Ponavljajuća priroda sadržaja mržnje, posebno kada se susreće svakodnevno, podstakla je osećaj bespomoćnosti i emocionalne iscrpljenosti, pojačavajući potrebu za psihosocijalnom podrškom i programima podizanja svesti koji se bave vezom između digitalne toksičnosti i mentalnog blagostanja.

Ključni slučajevi i ilustrativni incidenti

Nekoliko simboličnih slučajeva ilustruje obim i karakter diskursa vođenog mržnjom tokom ovog perioda:

- Odluke Saveta za zaštitu javnog reda protiv političkih lidera koji su se bavili antisemitskim ili ksenofobičnim govorom postavile su značajne pravne presedane za odgovornost u političkoj komunikaciji.
- Upozorenje Saveta za elektronske medije upućeno PIK TV-u naglasilo je postojanost diskriminatorne retorike u emitovanim medijima i izazove obezbeđivanja odgovornog novinarstva.

U februaru 2025. godine, vlasti su dokumentovale pretnje upućene Sofijskoj sinagogi, slučaj koji je privukao nacionalnu pažnju i koji je pažljivo pratio Bugarski helsinški komitet

Ovi i drugi incidenti ukazuju na klimu eskalacije neprijateljstva prema manjinskim grupama i demonstriraju i potencijal i ograničenja postojećih institucionalnih zaštitnih mera.

Trendovi i ukupna procena

Ukupan trend od 2024. do 2025. godine pokazuje jasno intenziviranje rasizma i antisemitskog sadržaja, kao i kontinuiranu rasprostranjenost govora mržnje zasnovanog na rodu i seksualnoj orijentaciji. Uspon TikToka kao glavne platforme za širenje mržnje signalizira promjenljivi tehnološki i demografski pejzaž, u kojem su mlađi korisnici i najizloženiji i najmanje zaštićeni. Uprkos vidljivom napretku u pravnim i pratećim okvirima, mehanizmi prijavljivanja ostaju uglavnom neefikasni, a institucionalni odgovori se bore da prate brzinu i obim onlajn diskursa. Podaci iz Bugarske stoga prikazuju društvo u kojem je govor mržnje i vidljiviji i više osporava, okruženje u kojem napredak u sprovođenju zakona i građanskoj svesti koegzistira sa stalnom normalizacijom diskriminacije.

3.2.5 Tunis, pripremila kompanija Euromed Eve (2024. u odnosu na 2025. godinu)

Praćenje diskursa vođenog mržnjom (DMM) u Tunisu tokom 2024. i 2025. godine otkrilo je složenu interakciju između verske netolerancije, političke polarizacije i rodno motivisanog uznemiravanja, što odražava šire društveno-političke tenzije u tranzicionoj javnoj sferi. Rezultati, dobijeni iz kvantitativnih podataka, fokus grupa i kvalitativnih studija slučaja, slikaju sliku društva u kojem je govor mržnje postao sve više normalizovan, posebno u digitalnom okruženju. Iako naponi civilnog društva da dokumentuje i reaguje na DMM ostaju aktivni, strukturni mehanizmi za zaštitu, prijavljivanje i psihološku podršku i dalje zaostaju za tempom problema.

U 2024. godini, pejzaž DMM u Tunisu karakterisao je verska netolerancija, politička i građanska polarizacija i rodno zasnovano uznemiravanje. Mržnja na mreži često je bila isprepletena sa širim političkim i ideološkim podelama, pojačavajući postojeće društvene linije razdora. Diskurs je obično predstavljao razlike, bilo verske, rodno zasnovane ili političke, kao izvor pretnje ili sukoba, stvarajući plodno tlo za podsticanje i isključivanje.

Do 2025. godine, podaci praćenja potvrdili su kontinuiranu dominaciju DMM zasnovanog na religiji i politički motivisanog, praćenu alarmantnom normalizacijom neprijateljske retorike na društvenim mrežama. Platforme poput TikToka i Fejsbuka postale su centralni prostori gde su diskriminatorni ili zapaljivi komentari slobodno kružili, često bez moderacije. Ponavljanje i prihvatanje takvog govora ukazuju na to da se mržnja razvila od epizodnih incidenata u rutinsku komponentu onlajn angažovanja, posebno među mlađim korisnicima. Grupe koje su najčešće bile ciljane tokom ovog perioda uključivale su verske manjine, žene, LGBTI+ osobe (posebno u onlajn prostorima gde je vidljivost bila ograničena, ali je neprijateljstvo postojalo) i političke disidente ili aktiviste. Presek političkog i ciljanja zasnovanog na identitetu zamagljio je granice između ideološkog neslaganja i ličnog napada, izlažući pojedince, posebno žene u javnom životu, kontinuiranom onlajn uznemiravanju i šteti po reputaciju. Tuniski digitalni ekosistem ostao je primarna arena za diskurs vođen mržnjom, a sekcije komentara na TikToku i Fejsbuk grupe identifikovane su kao stalna žarišta. Ovi prostori su olakšali i širenje i normalizaciju narativa mržnje, često kroz memove, video zapise i korisničke teme koje su netoleranciju predstavljale kao humor ili mišljenje. Nacionalni onlajn novinski portali takođe

igrao je ulogu u pojačavanju zapaljivog sadržaja, bilo kroz nemoderirane sekcije komentara ili kroz izveštavanje koje je senzacionalizovalo kontroverzna pitanja. Međusobna povezanost ovih prostora stvorila je povratnu spregu u kojoj je sadržaj mržnje široko kružio uz minimalnu intervenciju. Institucionalne odgovore na govor mržnje u Tunisu uglavnom su predvodile inicijative civilnog društva i nevladinih organizacija, koje su igrale ključnu ulogu u dokumentovanju incidenata, podršci žrtvama i zalaganju za reformu politike. Iako su ovi napori proizveli vredne podatke i svest, formalni mehanizmi prijavljivanja i intervencije na nivou platformi ostaju slabi. Mnoge žrtve su postojeće kanale za žalbe smatrale simboličnim, a ne efikasnim. Preporuke koje proizilaze iz izveštaja iz 2025. godine pozivaju na poboljšanu podršku žrtvama, strukturirane alate za prijavljivanje i saradnju sa operaterima platformi kako bi se sistematičnije bavili mržnjom na mreži. Uticaj i perspektive mladih, prikupljeni kroz fokus grupe u kojima su učestvovali učesnici uzrasta 16-22 godine, otkrili su zabrinjavajući osećaj desenzibilizacije i normalizacije u vezi sa govorom mržnje. Mnogi mladi ljudi su opisali osećaj anksioznosti, razočaranja i društvenog povlačenja zbog stalne izloženosti sadržaju mržnje. Neki su izjavili da izbegavaju onlajn prostore ili smanjuju učešće u diskusijama u učionici, što odražava širu eroziju poverenja i u digitalni i u građanski život. Istovremeno, učesnici su izrazili snažno interesovanje za kontraakciju, predlažući obrazovne inicijative, kampanje za podizanje svesti koje vode vršnjaci i pristupačne usluge podrške kao alate za obnovu poverenja i otpornosti među omladinskim zajednicama. Što se tiče posledica po mentalno zdravlje, emocionalni danak diskursa vođenog mržnjom bio je očigledan u nalazima fokus grupa i studija slučaja. Učesnici su često prijavljivali anksioznost, strah i povlačenje, kao i gubitak samopouzdanja u javno izražavanje. Ove efekte po mentalno zdravlje pogoršao je osećaj uzaludnosti, jer su mehanizmi prijavljivanja široko smatrani simboličnim ili neefikasnim. Ponovljeno izlaganje neprijateljskom sadržaju, posebno bez vidljive odgovornosti, doprinelo je atmosferi rezignacije i emocionalnog umora, posebno među mlađim korisnicima i ženama.

Ključni slučajevi i ilustrativni primeri

Studije slučaja specifične za zemlju predstavljene u aneksu pružaju kvalitativni uvid u svakodnevnu normalizaciju i emocionalne posledice govora mržnje u Tunisu. Ovi slučajevi uključuju primere ciljanog uznemiravanja žena i aktivista, verske netolerancije u onlajn debatama i ponavljajuće slučajeve političkog govora mržnje koji su zamagljivali granicu između građanskog izražavanja i klevete. Zajedno, oni ističu kako diskurs mržnje funkcioniše i kao društvena navika i kao političko sredstvo za marginalizaciju.

Trendovi i opšta procena

Sveobuhvatni trend od 2024. do 2025. godine u Tunisu je stalna normalizacija diskursa vođenog mržnjom, posebno na TikToku i Fejsbuku, gde moderacija ostaje minimalna, a mehanizmi prijavljivanja uglavnom neefikasni. Dok su praćenje i zastupanje civilnog društva ojačali, nedostatak strukturnog praćenja, kako na nivou platformi tako i na institucionalnom nivou, nastavlja da potkopava odgovornost i zaštitu. Kombinacija verske netolerancije, rodno motivisanog uznemiravanja i političkog neprijateljstva formira ponavljajuću trijadu u okruženju hardverskog dijaloga u Tunisu. Kako se normalizacija produbljuje, pozivi za poboljšanim sistemima prijavljivanja, obrazovanjem usmerenim na mlade i podrškom mentalnom zdravlju su sve jači, što odražava hitnu potrebu za prelaskom sa dokumentovanja na prevenciju i reagovanje.